

Mošomo wa Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa

Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa (SAHRC) ke sehlongwa se se ikemego seo se hlomilwego go hlokomela, go šireletša le go tšwetša pele phihlelelo ya ditokelo tša botho ka nageng ya rena.

Afrika Borwa e na le badudi ba dinagamagaeng ba go feta dimilione tše 20. Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) o ngwadilwe ka ntle le go kgatha tema ga setšhaba le go rerišanwa le ditšhaba tša dinagamagaeng. Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa (SAHRC) e amogetše dingongorego tše mmalwa tša mabapi le tlhokego ya tshedimošo ka ga diteng le diabe tša Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo, go akaretšwa mabapi le tlhokego ya go rerišana nakong ya ge molao wo o ngwalwa.

Tshepedišo ya molao wa setšo wa Seafrika e bohlokwa go maphelo a batho ba bantši bao ba dulago ka mo nageng ye. Ka maikemišetšong a go rarolla ka fao go ka kaonafatšwago phihlelelo ya toka ya temokrasi ye e theilwego go ditokelo tše Molaotheo o di ukangwago, go a hlokgala go akaretša go kgatha tema ga setšhaba ka ditšhepedišong ka moka tša temokrasi, go akaretšwa bao ba lego ka dinagamagaeng. Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa e amogela molao wa setšo wo o tšwelelago ka maemo ao a fetogago a lefase leo le kopakopanego ka dinaga ebile o sepelelana le molaotheo wa rena.

Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo, ge o ka fetoga molao, o ka hlola go tshelwa ga ditokelo tša basadi le ba malapa a bona. Ka lebaka la seemo sa nako ye e fetilego ya setšhaba se se bego se laolwa ke banna le dikgatelelo tša nakong ya kgethologanyo, Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo o tla kgontšha tšweletšopele ya kgethologanyo ya basadi.

Mmušo o fiwa maatla a ona ke batho gomme o swanetše go direla batho. Go a hlokgala gore Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšogo rarolla mathata ao a lego ka gare ga ona. Bao ba nago le maatla ba swanetše go theeletša ditšhaba tša dinagamagaeng le go dira melao ye e šireletšago ditokelo tša bona.

Le ge e le gore Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa ga e na le bašomi le ditlabele tše di lekanego, e šoma le Dihlongwa tše dingwe tša Kgaolo ya 9 tša ka gare ga Molaotheole Mekgatlo ye e sego ya Mmušo go thuša ditšhaba go netefatša gore dingongorego ka ga ditokelo tša botho di a hlokomelwa ka gare ga Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo wo o ngwalwago leswa.

Maikemišetšo a Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa ke go fetoša setšhaba, go šireletša ditokelo le go bušetša seriti bathong!

IKGOKAGANYE LE RENA

Wepsaete: www.sahrc.org.za
Emeile: info@sahrc.org.za

Kantorokgolo

Forum 3, Braampark Office Park, Braamfontein, JOHANNESBURG

☎ (011) 877 3600 Fekese: (011) 403 0684

Kapa Bohlabela

4th Floor, Oxford House, 86–88 Oxford Street, EAST LONDON

☎ (043) 722 7828 • Fekese: (043) 722 7830

Free State

50 East Burger Street, 1st Floor TAB Building BLOEMFONTEIN

☎ (051) 447 1133 • Fekese: (051) 447 1128

Gauteng

2nd Floor, Forum 3, Braampark Office Park, 33 Hoofd Street, Braamfontein, JOHANNESBURG

☎ (011) 877 3750 • Fekese: (011) 403 0668

KwaZulu-Natal

First Floor, 136 Margaret Mncadi, DURBAN

☎ (031) 304 7323/4/5 • Fekese: (031) 304 7323

Limpopo

1st Floor, Office 102, Library Garden Square, Corner of Schoeman and Grobler Streets, POLOKWANE

☎ (015) 291 3500 • Fekese: (015) 291 3505

Mpumalanga

4th Floor Carltext Building, 32 Bell Street, NELSPRUIT

☎ (013) 752 8292 • Fekese: (013) 752 6890

Kapa Leboa

45 Mark and Scott Road, Ancorley Building, UPINGTON

☎ (054) 332 3993/4 • Fekese: (054) 332 7750

Leboa Bodikela

170 Klopper Street, RUSTENBURG

☎ Tel: (014) 592 0694 • Fekese: (014) 594 1089

Kapa Bodikela

7th Floor, ABSA Building, 132 Adderley Street, CAPE TOWN

☎ (021) 426 2277 • Fekese: (021) 426 2875

SEPEDDI

NAA MOLAOKAKANYWA WA DIKGOROTSHEKO TŠA SETŠO KE ENG?

Kakaretšo ka ga Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa

Setšhaba se se ahlahlago Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo ka wekšopong

Go fetoša setšhaba

Go boloka ditokelo

Go bušetša seriti

Naa Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo ke eng?

Matseno:

- Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) o tsebagaditšwe ka Palamenteng ka 2008 ke Kgoro ya Toka le Tlhabollo ya Molaotheo, gomme o be o ikemišeditše go aba tlhako ya semolao le go dumelela dikgorotsheko tša setšo le molao wa setšo go ya ka molaotheo.
- Tshepedišo ya go ngwala Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) e bonwe ka go hlokega ga go rerišana le batho bao ba lego kotsing kudu ka ditšhabeng tše di amegago. Ke fela baetapele ba setšo bao go ilego gwa rerišanwa le bona.
- Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) wa peleng o ile wa se dumelwe ke bagkathatema ka mabaka a gore ga se gwa latelwa ditšhepedišo le go hlokomelwa ga dingongorego tše di bego di kwagalago.
- Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) wona woo, wo se dumelwe o bilego le tšona dingongorego tše, o ile wa tsebagatšwa gape go Lekgotla la Diphrobentshe la Bosetšhaba (NCOP) ka 2012 ka nepo ya go hwetša maikutlo go tšwa go diphrobentshe, ka go dira ditheeletšo tša setšhaba ka diphrobentsheng.
- Lekgotla la Diphrobentshe la Bosetšhaba (NCOP) le ile la palelwa ke go hlhla ditherišano le setšhaba sa dinagamagaeng ka tsela ye e netefatšago gore batho bohle ba hlagiše maikutlo a bona ka ntle le letšhogo goba go tšea lehlakore— selo se se tlogago se le bohlokwa go batho bao maikutlo a bona ka tlwaelo a dulago a phaetšwe thoko.
- Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa (SAHRC), setšhaba sa badudi, le batho bao ba amegago ba ile ba thulana le Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) ka go dira ditlhabišo tša go bolelwa ka molomo le tša go ngwalwa, gomme ba kgatha tema ka ditheeletšong tša phrobentshe.

Molao wa Setšo:

- Karolo ya 211 ya Molaotheo e bolela gore sehlongwa, maemo, le mošomo wa boetapele bja setšo di a dumelelwa go ya ka Molaotheo. Boetapele bja setšo mo lebakeng le le fetilego bo ile bja ba bohlokwa mo go hlomeng le go rarolleng ga dithulano ka ditšhabeng tša dinagamagae, go tloga maemong a fasefase go fihla go a godimodimo. Go bohlokwa gore tsela yeo melato e theeletšwago ka gona ka ditheeletšong tša dikgorong tša setšo e tliše maikutlo a boitshepo go batho bao ba sekišwago.
- Molao wa setšo o bolela ka ga dintlha tše di swanago tša tšhupetšo go badudi ba dinagamagaeng, gomme o sepelelana le maitshwaro a pharologano ya tša setšo ka setšhabeng sa rena.
- Go bohlokwa go lemoga maitshwaro le ditlwaedi tša setšo le go nyaka go tšwetša pele ditlwaedi tša setšo tša ka Afrika Borwa. Ditlhabišo tše mmalwa ka gare ga Molaotheo di tlišetša gore, go swana le molao wa setlwaedi, molao wa setšo mo lebakeng le o swanetše go laolwa ke Molaotheo le go o latela.

Mathata mabapi le Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo a akaretša:

- Tlhokego ya go rerišana le batho ba dinagamagaeng nakong ya ge go ngwalwa molaokakanywa wo le mathata a go rerišana le setšhaba mabapi le Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo;
- Mekgwa e mebedi ye e fapanego ya go fihlelela ditokelo tša toka e hlamilwe: wa mathomo wa bao ba dulago mafelong a dinagamagaeng; gomme o mongwe wa Afrika Borwa ka bophara. Wo o swana le mokgwa wa nakong ya Kgethollo wo o bego o dirišwa go Batho bao ba bego ba dula Mebušong ya dinagamagaeng;
- Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo ga o fe kgonagalo ya go hlagiša dipharologano. Molao wa setlwaedi le tirišo ya ona di a fapana go ya ka setšhaba go ya go se sengwe ka Afrika Borwa gomme ke karolo ga lehumo la setšo le kgetho ye e filwego ka gare ga Molaotheo wa rena. Motho o swanetše go kgona go dira kgetho ka go ithaopa ga gagwe ga ge eba o tla tlangwa ke melwana ya setšhaba sa setšo;
- Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo (TCB) o lebeletše kudu maemo a boetapele bja setšo gomme o hlokomologile maemo a mangwe a mehutahuta le magato a taolo ya tša setšo;
- O dira gore moetapele wa setšo e be yena molaodi a nnoši wa kgorotsheko ya setšo. Se se dira gore maatla a be go motho o tee yoo a ka bago le dikgahlego tše di thulanago ka ga taba ye e sekwago. Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo o fa baetapele ba setšo maatla a go dira melao, a go phethagatša molao le go tšea sephetho ka ga dithulano tše di tlišwago ke ditiro tša bona tša tshepedišo ya taolo. Ka tsela ye Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo dira gore go be boima go leka goba go ganetšana le diphetho tše di phošetšego;
- Tshepedišo ya molao ya dikgorotsheko tše di tloga hlongwa e hlokomologa bohlokwa bja diphetho tše di ikemego gore di tšewe mabapi le gore ke mang yo a swanetšego go bonwa molato ka ngongoregong. Go bona motho molato go swanetše go dirwa go nnoši;
- Go ka se be le mekgwa ye e kwagalago gabotse go dingongorego tše di swanago, gomme ga go na tsela ye e ka šomišwago go akanyetša mohuta wa maitshwaro wo o ka šomišwago go efofa se ka moso. Moetapele yo mongwe le yo mongwe a ka laola ka tsela yeo yena a bonago e lokilego go realo go tla dira gore baetapele bao ba fapanego ba diriše molao ka tsela ye e fapanego;
- Tokelo ya go tšwelela ga basadi kgorotshekong le go ba šireletša ga se ya bewa ka botlalo;
- Ditokelo tša bana ga se tša šireletšwa ka maleba;
- Dikotlo tše di kgonagalago di akaretša go šoma ga batho bao ba bonwago molato ka go ba gapeletša gomme ba sa lefišwe gomme se se ka feletša ka go gatelela ditokelo tše dingwe tša batho, go realo go hlokomologa tokelo ya go swarwa ka seriti;
- Ka ntle le go tshela ditokelo tša motheo, diphetho tše mmalwa le dikotlo di ka se kgone go direlwa boipelaetšo. Se se tla hlokiša batho tokelo ya go dira gore taba ya bona e theeletšwe goba e direlwe boipelaetšo ka kgorotshekong ya setšhaba ya mmušo.

Naa re mo kae mo lebakeng le?

Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo o rometšwe diphrobentsheng gomme ditheeletšo di dirilwe ka Aporele le Mei 2012. Go bile le mathata ka fao ditheeletšo di swerwego ka gona; le gore ke bomang bao ba bego ba di etilego pele; kgonagalo ya gore batho ba bolele; le dikgokagano tša mabapi le maeto a setšhaba go tla ditheeletšong. Le ge go le bjale, ditšhaba tše dingwe tša dinagamagaeng di ile tša kgona go šomiša sebaka sa go rerišana ka ga Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo.

Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa, gammogo le bagkathatema ba setšhaba sa badudi, e ile ya swara diwekšopo ka ga Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšogomme e ile ya ba gona ka ditheeletšong. Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa, gammogo le dihlongwa tše dingwe tše mmalwa, e ile ya dira ditlhabišo tše di ngwadilwego le tša go bolelwa ka molomo ka ga Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo go Komitiitšhomo ya Palamente ya Kgoro ya Toka le Tlhabollo ya Molaotheo. Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwale yona e ile ya hlagiša dingongorego tša yona ka ga Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo ka diteše tše di fapafapanego tša diradio tša setšhaba.

Makgotlatheramelao a Diphrobentshe a amogetše Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo, gomme ke fela diphrobentshe ka moka ka ntle le tše pedi tše di o amogetšego ka sebopego seo o lego ka sona, diphrobentshe tše dingwe di o ganne gomme tša šišinya gore go dirwe diphetošo go ditlhabišo tša ona. Komiti ya Lekgotla la Diphrobentshe la Bosetšhaba go tloga fao le ile la tšea sephetho sa go tsenya se sengwe ka tshepedišong seo e sego karolo ya tatelano ye e tlwaelegilego ya go šoma ka melao – e lego kgato ya tlaleletšo fao diphrobentshe di bušetšago morago kgathago tema Molaokakanywa woo wa Dikgorotsheko tša Setšo ka nepo ya go bušetša tshepedišo ya ditherišano le go boela go Komiti ya Lekgotla la Diphrobentshe la Bosetšhabala bobedi ka gore e dire mošomo wo itšego.

Ka Agostose 2012, Tona ya Kgoro ya Basadi, Bana le Batho bao ba Golofetšego e ile ya tliša dingongorego ka ga Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo. Kgoro ya Toka le Tlhabollo ya Molaotheo, yeo e rwelego maikarabelo a Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo, e ile ya bolela gore o ka se gomišwe, eupša ya bolela gore diphetošo di tla dirwa ke baemedi ba Komiti ya Lekgotla la Diphrobentshe la Bosetšhaba.

Mokgwa wa Tharollo ya Dithulano tša Setšo

Gore Molaokakanywa wa Dikgorotsheko tša Setšo o sepelelane le molaotheo, o swanetše go netefatša gore o ngwalwa go rerišanwa le ditšhaba tša dinagamagaeng ka botlalo, kudukudu le basadi, wo o ngwalwago mmogo ka tsela yeo e tšwetšago pele go kgatha tema ka botlalo ga bona le go šireletša batho bohle go go tšhošetšwa mo go ka bago gona. Go na le tlhokego ya gore mathata a bjale ao go boletšwego ka ona ka mo godimo a phošollwe.